

УДК 631.11:631.162

ВПЛИВ ВНУТРІШНЬОГО КРУГООБІГУ КОШТІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОБІГОВИХ КОШТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

А.П. Шваб,
О.В. Лотиш

Державна агроекологічна академія України, м. Житомир

В умовах становлення ринкових відносин виняткового значення набуває прискорення оборту капіталу. Правильний розрахунок швидкості внутрішнього кругообігу та його вплив на загальний кругообіг коштів підприємства дозволить вирішити низку важливих питань щодо підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств.

В умовах становлення ринкових відносин виняткового значення набуває прискорення оборту капіталу. Центральним показником виміру швидкості оборту капіталу є кількість кругообігів обігових коштів протягом року. Прискорення оборту обігових коштів можна порівняти із збільшенням кількості врожаїв протягом сільськогосподарського року у південних країнах порівняно з північними. Кожен закінчений кругообіг означає, що вкладені у справу гроші обернулись і принесли володарю певний прибуток. І чим більше таких подій відбулось протягом року, тим більший прибуток приніс товаровиробнику авансований капітал, тим більш ефективно він був використаний.

Тому проблема прискорення кругообігу обігових засобів завжди була і залишається актуальною, як і сама проблема підвищення ефективності діяльності будь-якого суб'єкту господарювання.

Разом із тим існує велике коло невирішених проблем, серед яких на даному етапі розвитку економіки України на одне з перших місць вийшла проблема оцінки та виміру внутрішнього кругообігу обігових коштів у загальному кругообігу підприємства. Маємо на увазі рух авансованого капіталу, який вкладено у предмети праці власного виробництва: корми, насіння, органічні добрива, тварини на вирощуванні та відгодівлі та інші.

Зараз це має особливе значення, оскільки в агропромисловому комплексі України зросла і збільшується з роками питома вага так званих "самодостатніх" господарств, тобто господарств, які в основному у своїй діяльності покладаються на вище перелічені предмети праці власного виробництва. Це невеликі та середні сільськогосподарські підприємства, фермерські господарства, особисті підсобні господарства населення.

Як видно із даних таблиці 1, позиції приватних сільськогосподарських підприємств стають з кожним роком міцнішими. Особливо помітну роль вони відіграють у виробництві картоплі, овочевої та тваринної продукції. І цей процес поглиблюється у зв'язку з реформуванням власності в аграрному секторі економіки.

Оскільки більшість із таких господарств має невеликі розміри, відчуває нестачу інвестицій, вони опиняються перед проблемою пошуку власних шляхів підвищення ефективності діяльності. І одним із таких шляхів є прискорення кругообігу коштів, зокрема внутрігосподарського.

Одним із невирішених питань теорії кругообігу коштів підприємств є визначення місця внутрішнього кругообігу у загальному кругообігу коштів сільськогосподарських підприємств.

Існують різні точки зору з приводу включення вартості предметів праці власного виробництва до загального кругообігу коштів. Дехто із провідних економістів, які займалися даною проблемою, пропонують включати їх в кругообіг обігових коштів, вважаючи, що це є продаж предметів праці самим собі за фактичною собівартістю.

Таблиця 1

Питома вага особистих підсобних господарств населення, орендарів-громадян та фермерських господарств у загальному виробництві основних видів сільськогосподарської продукції в Україні.
(у відсотках до загального виробництва)

	Роки			
	1993	1995	1998	1999
Зерно (у вазі після доробки)	7,0	9,6	12,1	14,7
Цукрові буряки (фабричні)	1,7	4,8	9,2	13,2
Насіння соняшнику	7,4	7,4	9,1	12,2
Картопля	85,5	95,9	97,6	98,6
Овочі	57,0	73,1	84,5	83,2
М'ясо (у забійній вазі)	40,6	52,0	70,8	72,1
Молоко	36,4	45,7	62,1	64,9
Яйця	48,3	55,8	63,2	63,0

Інша група економістів вважає, що оскільки продукція власного виробництва не здійснює реального перетворення у гроші, то немає підстав для включення їх у кругообіг обігових коштів підприємства. Це досить важлива проблема, від рішення якої залежать такі питання, як спеціалізація, кооперація та інтеграція сільськогосподарських товаровиробників.

Тому розглянемо це питання з точки зору єдності авансованої вартості, яка здійснює кругообіг. Якщо взяти дві галузі: рослинництво і тваринництво, які розвиваються в межах одного господарства, то яке місце займає вартість кормів власного виробництва у загальному кругообігу коштів підприємства?

Як відомо, загальний кругообіг сільськогосподарського підприємства складається із низки кругообігів, які одночасно здійснюються, переплітаються, насуваються один на одного. В даному випадку кругообіг авансованої вартості на виробництво кормів можна подати у двох варіантах:

- варіант А. Кругообіг завершується лише після реалізації продукції тваринництва, тобто після повернення авансованої вартості у висхідну позицію.
- варіант Б. Моментом завершення кругообігу вважати отримання кормів та їх оцінку у вигляді не фактичних, а умовних рахункових грошей.

Якщо дотримуватись першої точки зору, то ми стикаємось з порушенням закону єдності авансованої вартості, яка обертається в одиничному кругообігу. Це дійсно так, оскільки виходить, що процес виробництва кормів починається з авансування однієї величини вартості, потім в процесі споживання до неї приєднується інша вартість (вартість тварин, догляду за ними і т. і.) і завершує процес кругообігу зовсім інша вартість порівняно з авансованою.

Тому методологічно більш точним буде вважати, що при споживанні предметів праці власного виробництва тут слід розрізнити два різних внутрішніх кругообіги. Перший завершується, коли ми маємо предмет праці власного виробництва, які ми оцінюємо за фактичною собівартістю у вигляді умовних (рахункових) грошей. Другий кругообіг починається із процесу купівлі таких предметів праці у самих себе і подальшого їх руху за стадіями цього кругообігу.

Врахування і правильне обчислення внутрішніх кругообігів обігових коштів дає можливість більш точно розрахувати загальну суму обігових коштів підприємства, прискорення їх оберт, підвищення ефективності використання.

Не менш важливим є те, що врахування внутрішнього кругообігу коштів дозволяє оцінити доцільність виробництва предметів праці власного виробництва шляхом порівняння їх вартості з вартістю покупних аналогічних товарів.

Це відкриває шляхи для вдосконалення процесу виробництва на даному підприємстві, його спеціалізації та кооперації з іншими товаровиробниками.